

Looduskeskkonna-alased katsed 5-7 aastastele lastele

Juhendmaterjal lasteaiaõpetajale

“Talvised linnud”

Huvitava Bioloogia Kool 2019

Looduskeskkonna-alase katse läbiviimise juhend “Talvised linnud”

See katse õpetab lastele, millest erinevad linnud talvel toituvad.

Talvine lindude lisatoitmine on inimeste seas laialt levinud tegevus. Käesolevas katses pannakse lindudele õue kaks erinevat toitu - nii saab näha, kuidas toidueelistused linnuliigiti erinevad.

Üldised juhised, mida lindude toitmisel järgida:

- Alusta talvist toitmist novembri lõpus, detsembri alguses. Kui alustada lisatoimisega liiga vara võivad mõned rändlinnud otsustada paigale jääda.
- Ära anna lindudele maitsestatud toitu (nt. soolatud pähkleid, seemneid)

Teema sissejuhatamine lastele

„Kas te teate, mida linnud söövad?“ Linnud söövad väga erinevaid asju: näiteks marju, seemneid, ussikesi, putukaid, vetikaid, teisi väikseid linde või loomi.

„Milliseid toite võib lindudel olla talvel raskem leida?“

„Kuidas inimesed saavad aias tegutsevaid linde talvel aidata?“

„Teeme katse selleks, et uurida, mida erinevad linnud talvel söövad.“

Katse läbiviimise juhend

Katsevahendid:

Vähemalt kaks linnutoitu järgnevast valikust:

- (päevalinne)seemned
- Pekitükk või rasvapall
- tammeterud
- pähklid
- õunad

Katse ülesseadmine:

1. Valige lastega välja kaks eelnevas loetelus toodud linnutoitu.
2. Viige linnutoidud õue ja tekitage lasteaiahoovi pisike toitmiskoht. Arutlege lastega, milline koht lindudele toitumiseks võiks meeldida.

Mida toitmiskoha valikul silmas pidada?

- Toitmiskoht ei tohi olla päris lagedal - hea kui läheduses oleks mõni puu või tihe hekk, kuhu linnud saaksid ohu korral varjuda.
- Toitmiskohta peab olema mugav jälgida, ideaalis ka teie rühma aknast.
- Ärge pange toitmiskohta aknale väga lähedale, sest siis võivad linnud kogemata vastu akent lennata ja ennast vigastada.
- Erinevad toidud võiksid asuda lähestikku, kuid mitte täpselt samas kohas (nt. pähklid ja õunad eraldi puupakkudel, mis on üksteisest paari meetri kaugusel)

Kuhu erinevad toidud panna võiks?

- Pekitükk või rasvapall riputage näiteks puuoksa külge
- Seemned pange toidumajja, juhul kui see lasteaias olemas on.
- Päklid asetage kuskile maapinnast kõrgemale, näiteks puupakule.
- Õuna võite samuti puupakule või siis lihtsalt maapinnale panna

3. Jälgige, et lindudele välja pandud toite ei viiks minema teised loomad ega inimesed. Kui mõni toit on otsas aga soovite katset veel jätkata, asendage kadunud toit sama toiduga, mis seal enne oli.

Katse tulemused sõltuvad palju keskkonnast, kus toiduplats asub. Kuna erinevates piirkondades on lindude liigiline koosseis erinev, võib katse läbi viimisel ette tulla nii väikseid pettumusi kui ka meeldivaid üllatusi. Toiduplatsi külastamise aktiivsus sõltub ka sellest, kas linnud on harjunud antud kohas või selle läheduses talvel söömas käima. Selleks, et võimalikult paljud linnud teie söögikoha üles leiaksid on soovituslik lindude toitmisega alustada vähemalt nädal aega enne katse läbi viimist.

Algolukorra analüüsimine

Vaadake koos lastega töölehel olevaid linde ja võrrelge neid omavahel.

Näiteks:

- Mis värvi on erinevad linnud? Mis värvi on nende suled? Nokad?
- Kuidas erineb lindude suurus?
- Mis on kõigil lindudel sama? Mis teeb neist kõigist linnud?

Arutlege lastega selle üle, kuidas võiksid teie katsesse valitud toidud lindudele meeldida.

Kas lapsed oskavad ennustada, milline lind millist toitu sööb? Äkki on mõnel lapsel jagada kogemusi lindude toitmiskoha jälgimisest?

Tulemuste jälgimine ja analüüsimine

Lindude toitumiseelistuste teada saamiseks peate oma rühmaga võimalikult sageli toitmiskohta jälgima. Võimalusel kasutage binokleid.

Toitmiskohta külastavad linnud märkige üles töölehele 1.

Võite iga linna puhul lastelt küsida:

„Mida see lind sööb?“

„Mis värvi see lind on?“ (uurige peale põhilise sulestiku värvi ka teisi värve, mida lapsed märkavad)

„Kuidas see lind liigub?“ (nii maas kui ka õhus)

„Kas ta teeb mingit häält?“ / „Mis häält see lind teeb?“ (juhul kui viibite õues ja hääli on kuulda)

Põnev on jälgida ka erinevuseid linnuliikide käitumises:

„Kuidas erinevad linnud söögiplatsil käituvad?“

„Kas mõni lind ajab alati kõik teised ära?“

„Kes lindudest sööb toitu kohapeal?“

„Kes võtab toidu noka vahele ja lendab seda kuskile varjulisesse kohta sööma?“

Katse pikkuse üle saate ise otsustada lähtuvalt oma võimalusest, huvist ja lindude aktiivsusest.

Soovitav oleks katset käigus hoida ja tulemusi jälgida vähemalt paar päeva järjest.

Tulemuste selgitamine lastele

Linnud toituvad looduses kõikvõimalikest asjadest. Erinevad linnud eelistavad erinevat toitu. Aeda külastavad laululinnud toituvad peamiselt seemnetest, marjadest ning putukatest. On ka selliseid linde, kes söövad teisi linde või väiksemaid loomi.

Lindude toit sõltub sellest, milline on linnu nokk. Tugeva jämeda nokaga linnud (näiteks varblased ja rohevindid) söövad seemneid. Selline nokk võib olla väga tugev – näiteks suurnokad suudavad oma noka vahel isegi kirsikivi purustada! Peenikese nokaga laululinnud (näiteks tihased) söövad peamiselt putukaid. Selleks, et saada päevalilleseeme kesta seest kätte, peavad nad seda tükk aega nokkima kuna nende nokk ei ole nii tugev.

Mõnede merelindudel on pikad nokad – nii on nendega lihtsam mudast molluskeid otsida.

Toonekurel on pikk nokk selleks, et ta saaks pikema heina seest kergemini konni napsata.

Kõige raskem on lindudel toitu leida talvel külma ja lumega. Sellepärast lendabki suur osa lindudest talveks soojale maale. Meie talvistele aialindudele on suureks abiks kui neile natuke lisatoitu anname. Talvel meeldib neile rasvasem toit, sest see aitab neil külmal ajal paremini hakkama saada.

Mõned linnud (näiteks pasknäär, värbkakk, puukoristaja) koguvad toidurohkel ajal endale ka toiduvarusid.

Võimalused katse edasiarendamiseks

- Laiendage erinevate toitude valikut söötmissplatsil.
- Viige katse läbi mitmel järjestikusel talvel.

Juhendid töölehtede täitmiseks

Katse juurde kuuluvad töölehed on individuaalsed.

Tööleht 1 – Katse tulemuste ülesmärkimine

Lindude söögieelistuste teada saamiseks peate oma rühmaga võimalikult sageli toitmiskohta jälgima. Töölehe eesmärgiks on anda ülevaade sellest, millised linnuliigid erinevaid toite eelistavad.

- Enne vaatluse alustamist märkige töölehel olevatesse lahtritesse, milliseid toite te oma katses kasutasite. Lapsed võivad toidu joonistada või kirjutada üles selle nime.
- Kui märkate, et mõni lind tuleb teie poolt välja pandud toite sööma, tuleb tema pilt lisalehelt üles otsida ja välja lõigata. Kleepige linu pilt töölehel selle toidu juurde, mida lind eelistas. NB! Linnuliikude tuvastamiseks on soovituslik kasutada linnumäärajat. Lindude määramisel tuleb meeles pidada seda, et osade liikide emased ja isased linnud erinevad.
- Märkige üles vaid erinevaid liike – näiteks kui seemneid tuleb sööma juba teine rasvatihane, siis ei ole vaja töölehele teist rasvatihase pilti enam kleepida.
- Iga kord kui näete mõnda lindu söömas, võtke tööleht välja ja vaadake, kas see linnuliik on toidueelistuse juures juba ära märgitud.
- Juhul kui teie toitmiskohta tuleb einestama lind, keda töölehe lisalehel pole kujutatud, võite tema pildi ise välja otsida ja printida. Kleepige ka see lind töölehele.

Tööleht 2 – Katsealane lisaulesanne

Tööleht tutvustab lastele mõnede lindude kommet toitu varuda ja seda teiste eest ära peita.

- Pasknäär on ära peitnud 10 tammetõru.
- Laste ülesandeks on need töölehelt üles leida ja ära värvida.
- Pärast tammetõrude üles leidmist võivad lapsed ka ülejäänud töölehe ära värvida.

Tööleht 3 – Selgitus katses toimuvate protsesside kohta

Katse tulemusi selgitaval töölehel on linnud grupeeritud toidueelistuste põhjal:

- Õunad: rästad
- Pekk: rähn, sinitihane, rasvatihane, tuttihane, salutihane, pasknäär
- (Päevalille)seemned: sinitihane, rasvatihane, salutihane, tutt-tihane, metsvint, rohevint, siisike, varblased, puukoristaja, leevike
- Tammetõrud: pasknäär
- Maapähklid: pasknäär (ka puukoristaja)
- Võrrelge enda katse tulemusi töölehel välja toodud infoga.

PÕNEVAT KATSETAMIST!